

Nr 31.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 19 mars 1948 dagtecknad proposition nr 195, som hänvisats till bankoutsrottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivningsrätt.

Berörda förslag är av följande lydelse:

F ö r s l a g

till

L a g

med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.

Härigenom förordnas, att under tiden från och med den 1 juli 1948 till och med den 30 juni 1949 skola, i stället för vad i 9 § och 11 § första stycket lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank finnes stadgat, följande särskilda bestämmelser lända till efterrättelse.

1 §.

Riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst tretusentvåhundra miljoner kronor.

2 §.

Därest så med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt må Konungen, om riksdagen ej är samlad, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst sjuhundra miljoner kronor. Dylikt av Konungen lämnat medgivande skall, därest det samma icke godkännes av riksdagen inom tjugu dagar från det riksdagen åter sammanträtt, efter utgången av nämnda tid upphöra att gälla.

3 §.

Som riksbankens metalliska kassa skall räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld.

Jämlikt 9 § första stycket lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank (*riksbankslagen*) äger riksbanken utgiva sedlar till det belopp, som motsvaras av dubbla summan av riksbankens metalliska kassa beräknad enligt 11 §, samt därutöver till ett belopp av 350 miljoner kronor. Enligt 9 § andra stycket kan riksbanken under vissa förutsättningar erhålla bemyndigande att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 350 miljoner kronor. Så snart ske kan skall dock den utelöpande sedelmängden nedbringas med ett belopp motsvarande vad som utgivits med stöd av sådant bemyndigande.

Enligt 10 § skall den del av bankens utelöpande sedlar, som överstiger bankens metalliska kassa, motsvaras av vissa i sistnämnda paragraf angivna tillgångar, den s. k. supplementära sedeltäckningen, nämligen

a) lätt säljbara statspapper;

b) allmänna hypoteksbankens och konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer ävensom sådana andra inhemska obligationer, som noteras å utländsk börs;

c) på utrikes ort nedsatt eller under transport varande, på betryggande sätt försäkrat guldmynt och omyntat guld, som icke enligt 11 § inräknas i metalliska kassan;

d) växlar, betalbara inom eller utom riket;

e) hos bank eller bankir på utrikes ort i räkning innestående, inom sex månader till betalning förfallna medel, efter avdrag av riksbankens skuld i dylik räkning;

f) medel, utlånade på bestämd tid av högst tre månader eller med högst samma uppsägningstid mot säkerhet av sådana statspapper och obligationer, som omförmälas under a) och b), samt, intill ett belopp av etthundra miljoner kronor, mot annan säkerhet.

Såsom riksbankens metalliska kassa skall enligt 11 § första stycket räknas allt riksbankens guld inom landet samt dessutom, intill ett belopp motsvarande femton procent av hela metalliska kassan, banken tillhörigt, på utrikes ort nedsatt eller under transport varande, på betryggande sätt försäkrat guld. I 11 § andra stycket stadgas, att metalliska kassan ej må bibehållas vid lägre belopp än 150 miljoner kronor.

I syfte att skapa den större elasticitet i penningssystemet, som förhållandena påkallat, ha de enligt riksbankslagen gällande bestämmelserna temporärt modifierats med stöd av *lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.* Denna lag gällde ursprungligen till

och med den 31 mars 1940 men har därefter förlänats fortsatt giltighet, sista gången genom lag den 16 maj 1947 (nr 194), enligt vilken giltighetstiden utsträckts till och med den 30 juni 1948. Lagen i fråga utgör ett led i krigsårens beredskapslagstiftning och har karaktären av en fullmaktslag, tillämplig vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden.

De modifierade bestämmelser, som meddelats med stöd av 1939 års lag, innebära följande.

Genom *kungörelsen den 31 januari 1940 (nr 54) med viss bestämmelse angående riksbankens metalliska kassa* har stadgandet i 11 § första stycket riksbankslagen angående metalliska kassan temporärt satts ur kraft. I sagda kungörelse har förordnats, att såsom riksbankens metalliska kassa skall räknas *allt* riksbanken tillhörigt guld. De i riksbankslagen givna begränsningarna för sedelutgivningsrätten, vilka sammanhånga med guldets placering, ha nämligen ansetts lägga hinder i vägen för en sådan fördelning av riksbankens guldbehållning, som ur säkerhetssynpunkter varit mest betryggande.

Vidare ha bestämmelser utfärdats, varigenom ökning medgivits av det belopp, varmed sedelutgivningen jämlikt 9 § första stycket riksbankslagen må överstiga dubbla summan av metalliska kassan. Genom *kungörelsen den 14 februari 1947 (nr 31) med viss bestämmelse angående riksbankens sedelutgivning* ökades sålunda nämnda belopp från 350 till 1 400 miljoner kronor. Genom *kungörelsen den 20 juni 1947 (nr 251) med viss bestämmelse angående riksbankens sedelutgivning* har beloppet ökat till 2 500 miljoner kronor.

I samband med förevarande proposition har utskottet till behandling förhaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 348 av herr *Domö* jämte sju av kammarens övriga ledamöter och den andra inom andra kammaren under nr 510 av herr *Skoglund* jämte fem av kammarens övriga ledamöter. I dessa motioner hemställas,

»att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 195, samt

att riksdagen för sin del för tiden 1 juli 1948 till och med den 30 juni 1949 måtte antaga följande ändrade lydelse av 9 § första stycket riksbankslagen . . . 'samt därutöver till ett belopp av två tusen fem hundra miljoner kronor' och av 11 § första stycket samma lag 'Som riksbankens metalliska kassa skall räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld.'»

Utskottet.

Det föreliggande förslaget innebär, att 1939 års fullmaktslag, enligt vilken åt Kungl. Maj:t överlämnats att medgiva dispens från riksbankslagens bestämmelser om bl. a. riksbankens sedelutgivning, skulle upphöra att gälla fr. o. m. den 1 juli 1948. Härvid skulle de nu gällande reglerna för sedelut-

givningen, vilka delvis grundats på 1939 års fullmaktslag, ersättas av en provisorisk lagstiftning. Sedelutgivningen skulle i enlighet härmed tills vidare regleras i en särskild, av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag, varigenom riksbankslagens sedeltäckningsbestämmelser temporärt skulle sättas ur kraft utan att upphävas eller ändras. Den provisoriska lagen skulle gälla tills vidare under ett år och, därest omständigheterna så föranledde, efter förnyad prövning prolongeras för ett år i sänder.

Vad sålunda föreslagits synes utskottet stå i överensstämmelse med av 1947 års riksdag gjorda uttalanden om att fullmaktslagen snarast bör avvecklas, så att riksdagens inflytande på hithörande spörsmåls avgörande återställs. Med hänsyn härtill och då utskottet i likhet med fullmäktige anser lämpligt, att en genomgripande definitiv omreglering av grunderna för sedelutgivningen icke sker i rådande penningpolitiska läge, biträder utskottet förslaget om en provisorisk lösning av frågan om sedelutgivningsreglerna genom en särskild lagstiftning vid sidan av riksbankslagen.

Enligt den provisoriska lagstiftningen skall riksbanken under tiden 1 juli 1948—30 juni 1949 äga utgiva sedlar till ett belopp av högst 3 200 milj. kronor. Detta belopp skulle dock under utomordentliga omständigheter få ökas med ytterligare högst 700 milj. kronor. Sistnämnda belopp innebär en fördubbling av det i 9 § andra stycket riksbankslagen angivna maximumvärdet för sedelutgivningsrättens ökning under extraordinära förhållanden, vilket oförändrat gällt allt sedan år 1932. Vad beträffar själva huvudbestämmelsen om sedelutgivningsrättens maximering, skulle densamma ersätta nu gällande, med stöd av fullmaktslagen utfärdade föreskrift, varigenom ökning upp till 2 500 milj. kronor medgivits av det belopp, varmed sedelutgivningen jämlikt 9 § första stycket riksbankslagen må överstiga dubbla summan av metalliska kassan. Då den metalliska kassan för närvarande uppgår till cirka 350 milj. kronor, utgör sedelutgivningsrätten omkring 3 200 milj. kronor. Den föreslagna lagstiftningen syftar följaktligen icke till att bereda möjligheter för en ökning av sedelutgivningen. Förslaget innebär emellertid så tillvida en omläggning, att sedelutgivningsrätten under den provisoriska lagens giltighetstid skulle — genom att 9 § riksbankslagen temporärt sättes ur kraft — göras oberoende av den metalliska kassans storlek. Härvid skulle guldets såsom täckningsmedel för utelöpande sedlar ersättas av sådana i 10 § riksbankslagen angivna tillgångar, som ingå i den s. k. supplementära sedeltäckningen. Genom ifrågavarande omläggning skulle riksbanken erhålla friare dispositionsrätt beträffande ineliggande guld, i den mån så må erfordras. Föreskriften i 11 § andra stycket riksbankslagen om att den metalliska kassan ej får bibehållas vid lägre belopp än 150 milj. kronor skulle dock alltjämt gälla. I den provisoriska lagstiftningen skulle slutligen inflyta den nu enligt fullmaktslagen i stället för 11 § första stycket riksbankslagen gällande bestämmelsen, att såsom riksbankens metalliska kassa skall räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot innehållet i den föreslagna provisoriska lagstiftningen. Vid sådant förhållande kan utskottet icke dela de betänkligheter mot förslaget, som kommit till uttryck i de väckta motionerna och vilka särskilt rikta sig mot att det nuvarande sambandet mellan riksbankens guldinnehav och sedelutgivningsrätten enligt förslaget skulle upphöra under lagstiftningens giltighetstid. Även om det numera torde stå klart, att ett definitivt brytande av detta samband kan genomföras utan särskilda olägenheter för folkhushållningen, har utskottet icke ansett påkallat att i detta sammanhang upptaga frågan om guldets roll i vårt penningväsende sett på längre sikt, detta så mycket mindre som varken fullmäktige eller Kungl. Maj:t funnit lämpligt taga slutlig ställning till denna fråga. Ett bifall till motionerna skulle för övrigt innebära, att sedelutgivningsrätten vid en minskning av guldkassan skulle reduceras så, att den kunde bli otillräcklig för rörelsen, och vid en ökning av guldkassan kunna överstiga det maximibelopp av 3 200 milj. kronor, som föreslås av Kungl. Maj:t. Med hänsyn till angivna förhållanden finner utskottet sig böra avstyrka bifall till motionerna. Det synes angeläget att i detta sammanhang erinra, att avgörande för penningvärdet är icke sedeltäckningsbestämmelsernas innehåll utan den ekonomiska politik, som föres av statsmakterna.

Åberopande det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen, med avslag å motionerna I: 348 och II: 510,
må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 4 maj 1948.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Åkerberg, Sundvik, Leander*, Ljungdahl, Petersson i Karlskrona, Fahlander och Nordenson;

från andra kammaren: herrar Wiberg, Paulsen, Andersson i Munkaljungby, Mattsson, Svensson i Alingsås, Stjärne, Skantze och Molander.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Nordenson*, *Wiberg* och *Skantze*, vilka yrkat bifall till de i ämnet väckta motionerna.